

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 113
כסלו תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

של "טפחים, שאינו חולק רשות לעצמו. ורק מ"י טפחים שהחריץ נחשב רשות בפני עצמו כתבו חלק מהראשונים שהוא פוסל גם כשאין בו מים, וכ"כ החזו"א (סי' קי"א סק"ג).

אמנם יש לציין שזו דעת רבני העירובים בבני ברק, וכך נוהגים בעירנו, אבל דעת הגר"מ רוזנר שליט"א ע"פ שו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' קנ"ד), לאסור גם במדרגה של ג' טפחים באמצע הפתח, באופן שאנשים לא הולכים על המדרגה, ומש"כ הראשונים שחריץ פוסל רק בעומק י' טפחים, היינו כשהאנשים משתמשים והולכים גם במקום הגבוה שעליו העמוד, דהיינו על המדרגה, שבכה"ג המדרגה נחשבת קרקע הפתח, והשימוש קובע אם זה חלק ממקום הפתח.

צירוף טפח וחצי חלל בתחתית הלחי, וטפח וחצי מדרון לפניו

אבל הת"ח הג"ל שתכנן את השימוש בקופה, עורר שאלה יותר עדינה בענין זה. שאולי הלחי גבוה ג' טפחים מהמדרגה עצמה, ואע"פ שאם נמדוד מתחת הקופה, ברור שהחלל הוא פחות מג"ט, אבל כיון שהמדרגה הזו שבורה בצד שלפני הקופה, [שזה המקום שעובר החוט] וצריך למדוד שהלחי תוך ג"ט לקרקע ביחס לכל השטח ד' טפחים שלפניו, א"כ אם לאחר שני טפחים יש מדרון, שאמנם הוא רק טפח וחצי, אבל מצטרף עימו עוד טפח וחצי מהלחי עצמו, הרי יוצא שהלחי גבוה ג' טפחים מהקרקע. והנה יש בזה חידוש, משום שיש כאן שני דינים שונים, ולכאורה ניתן לומר לבד מהלחי לקרקע שתחתיו, ועוד דין שקרקע משופעת עד ג' טפחים נחשבת קרקע. ומ"מ הוראת הרבנים שיש בזה חסרון, ולכן צריך להשלים את החלק השבור שבמדרגה, שהמדרון לא ישלים לג' טפחים מתחתית הלחי.

אבן שיש שבולטת מעל הלחי

בצד השני שכנגד הקופה, היה צורך לחבר קרש באופן זמני, עד שיעשו ציפוי שיש לקיר. ולכאורה היה נראה שהדבר פשוט, אבל גם בו היה צריך לשים לב לפרטי ההלכה. דבר ראשון היה צריך לכוון את הלחי עם המכשיר המיוחד [הבקבוק והשרשרת], ולא לסמוך רק על מראה עין, שכידוע המכשול גדול בענין זה, שהלחי אינו עומד במקום הנכון. דבר שני במקרה כזה אי אפשר להצמיד את

לחי מוחזק מהקיר, כדי שיוכל מוהאבן שמעליה

הלחי לקיר, כיון שבראש הקיר יש אבן שפה שמכסה ובולטת מהקיר, ואם הלחי יהיה צמוד, יהיה מעליו כעין גג קטן, וכתב המשגיב (סי' שס"ג ס"ק קי"ב) שכיון שיסוד הדין של לחי בצורת הפתח, הוא מדין גוד אסיק שרואים כאילו הוא עולה עד החוט. א"כ כשיש גג הוא מפסיק את הגוד אסיק, ויוצא שהחוט לא ישוב על

הלחי והוא פסול. אמנם נחלקו בזה גדולי פוסקי זמנינו. דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאפילו גג קטן כזה פוסל, לעומת זאת דעת מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שרק גג טפח ומעלה פוסל. לפ"ז הבליטה של אבן השיש פוסלת רק לדעת מרן הגרי"ש. וא. וכדי לצאת מכל ספק הרחיקו את הלחי בעזרת קרשים שחיברו מאחורי הלחי.

בדברים אלו אנו רואים כמה הלכות צריכים בשביל צורת פתח אחת, וכמה צריך שימת לב לדעת ולהיות עירניים מראש, לעשות את העירוב בצורה כשרה. שלא תהיה מדרגה, שלא יהיה בה מדרון שיכול להצטרף, שלא יהיה גג המפסיק, ושהלחי יהיה קבוע במקומו ולא שיתכן יסובבו אותו. ולכן בכל מקום יש להתיעץ עם המומחים, שיאמרו ויפקחו על ההלכות הנוגעות לאותו מקום.

סיוע בהשלמת עירוב שכונתי בשכונה מתחדדת בירושלים

באחת השכונות המתחדדות בירושלים גרים כבר כמה עשרות אברכים, אבל אין להם עירוב טוב. במשך שנתיים הם מתכננים לעשות עירוב, וכבר התחילו ועברו על התכנית עם שני רבנים, ועשו כמה דברים, אבל בעקבות הקשיים הרבים, מהתכנון ומגיוס התרומות, ומציאת המתקין הראוי לכך, התיאש האברך היקר שהתחיל במצוה, וכעת התעורר לכך אברך אחר, ופנה למוקד העירוב להשלים את העירוב.

הרחבת עירוב שכונתי בחוט אחד ולחי אחד

בשבוע זה היתה התקדמות נוספת בעשיית העירובים השכונתיים. באחד הקצוות של בני ברק, מוחץ לגבולות העירובים השכונתיים, הוסיפו כמה בנינים חדשים. הבנינים עדיין בתחילת האיקלוס, עדיין לא גמרו את הבניה, והחצר נראית כמו אתר בניה. אין אפשרות להעמיד עירוב מסודר עם עמודים, הכל זמני ועומד לשינוי בהקדם ממש, אבל האברכים שנכנסו זה עתה לדירתם החדשה ואומרים למוקד העירוב, שגם בזמן הזמני הזה הם צריכים להוציא את הילדים מהבית, האשה צריכה לקחת את העגלה לבית ההורים, וכמובן שלא יתירו לה לטלטל בלי עירוב שכונתי.

בדרך כלל במצב כזה, לוקחים התושבים כמה קרשים, קושרים חוט בגובה, ומחברים איכשהו את הקרשים מלמעלה. אבל כיום הרבה אברכים כבר למדו מהגליונות, שמי שאינו מונח בעירובין ואינו מכיר את הפרטים ההלכתיים המצויים, יכול לטעות ולעשות עירוב פסול ממש. משום כך הם קראו למוקד שיראה ויעשה את העירוב, כדי שלמרות שהוא זמני, הוא יהיה עשוי כהלכה.

בשלב ראשון הביאו את אחד המומחים לעירובים בב"ב, שמומחה במיוחד להמציא פתרונות מאולתרים, והוא מצא פתרון לסגור את כל העירוב עם חוט אחד ולחי אחד. כיצד יתכן, הרי החוט שעושים היום, הוא משקוף של צורת הפתח, וכל צורת פתח צריכה שני עמודים, או שני לחיים, כמ"ש השו"ע (סי' שס"ב ס"א) קנה מכאן וקנה מכאן, וקנה על גביהן. וא"כ אפילו כדי לעשות צורת הפתח אחת, חייבים שיהיו שני לחיים מתחת החוט, שהם שני עמודים המשמשים כמוזות המשקוף, ומדוע כאן יפסיק לחי אחד.

ההסבר הוא שבאמת יהיו שני לחיים, אלא שלחי אחד כבר עומד מוכן לכך, והלחי הוא קופת צדקה של קופת העיר. בסמוך לקיר שיכול לשמש גבול לעירוב, יש עמוד חשמל, שקשורה אליו קופה גדולה, שיש בה גובה י' טפחים, והיא ישירה בצד הקדמי שלה, וא"כ אם יקשרו את החוט בזווית מסוימת, הוא יעבור מעל הקופה, ויהיה לחי אחד מוכן. ויצטרפו רק עוד לחי אחד בצד שני. המומחה הג"ל תכנן גם את המיקום של הצד השני, וכך יצא עירוב חסכוני מחוט אחד ולחי אחד. אך המומחה הג"ל אמר להם שכדי לכוון נכון מעל הקופה, כדאי שיקחו את "מוקד העירוב".

קופת צדקה שתשמש לחי, ומצאת מעל מדרגה רחבה

האברכים ביקשו מהמוקד לבוא, והתחייבו לשלם את הנדרש. המוקד הגיע למחרת וקשר את החוט במקום המתוכנן וחיבר את הלחי ומולו אבל הבדק ההלכתי של המוקד הוסיף ובדק לאחר מכן במכשיר המיוחד, שאכן התכנון של החוט מעל הקופה הוא מדויק.

ובאמת היה ראוי להזיז את הקופה מעט. שני העובדים שהיו שם, הרימו מעט וסיבבו את הקופה למקום המתאים. אבל אז אמר הבדוק שאם אפשר כ"כ בקלות לסובב את הקופה סביב לעמוד, צריך לעשות משהו שמכאן ולהבא היא תישאר במקומה, ולא יסובבו אותה לכיוון אחר. בשביל הדבר הזה היה חשוב שהביאו את מוקד העירוב, להבחין שצריך להזיז את הקופה, ולשים לב שהיא גם יכולה לזוז בהמשך ולהיפסל, ושצריך לקשור אותה במקום הרצוי, ובכך למנוע מראש את הבעיה.

לחי שעומד על מדרגת בטון ג' טפחים

והנה בקופה זו לכאורה, יש בעיה אחרת, שהיא עומדת על גבי יציקת בטון גדולה, כעין מדרגה שגבוהה ג' טפחים מקרקע הפתח, ועמוד שאינו עומד בתוך ג' טפחים לקרקע הפתח, אינו כשר [מדין מחיצה תלויה]. מקרה דומה לכך הובא לעיל (גליון 111) לגבי עמוד שמחובר על מדרגת בטון, שהוא פסול.

אבל במקרה זה התכנון נעשה ע"י ת"ח מומחה לעירובים, והוא כבר חשב על השאלה הזו, ואמר שאין כאן בעיה, מפני שהמדרגה הזו רחבה מאוד, ויש בה לפני הלחי מכל צד, ד' על ד' טפחים, כשיעור המינימלי של רשות, א"כ העמוד עומד על שיעור קרקע של פתח, ומה שאחרי ד' טפחים יורדת הקרקע ג' טפחים, אין בזה פסול, כי אפשר שיהיה מדרון וחריץ [בתוך הפתח, עד עומק

בשבוע זה הגיעו עובדי מוקד העירוב במיוחד לירושלים, והחלו בהתקנת הדברים החסרים, ואנו מקוים שהיקף העירוב יושלם בימים הקרובים.

יש לציין להודות לכל התורמים של מוקד העירוב, המסייעים בידינו לעזור ולהתקין את העירובים לשכונות התקועות בלי עירוב, מחוסר תקציב או מחוסר בעלי מלאכה. ההוצאות הכרוכות בכך, הן יותר ממה שנדרשים האברכים לגייס מתושבי השכונה, ובחודש האחרון עלו הוצאות הציוד לבד כאלפיים שקלים. ובס"ד ע"י התרומות של האברכים משאר חלקי הארץ, התורמים בהוראות קבע ובמכשירי ההתרמה שבבתי הכנסות, ניתן לרכוש את הציוד המתאים, ולתת את האפשרות להקים עירובים מהודרים. יהי רצון שכל התורמים והמסייעים יזכו לשפע ברכה והצלחה, ברוחניות ובגשמיות, ובנים תלמידי חכמים, כברכת מרן החפץ חיים למוהרים על שמירת שבת.

דרגות שונות בעירובי השכונות בירושלים

והנה בכשרות העירובים השכונתיים בשכונות בירושלים, יש הבדלים גדולים מאוד בין השכונות ברמת העירובים. יש שכונות שיש להם עירוב מהודר בתכלית, שתיקנו בו גם את החשש לרשות הרבים גם לשיטות שאוסרות אף כשאין שישים ריבוא, ויש שלשה פתרונות שנעשו בענין זה בירושלים. א. יש שכונות שיש להם ג' מחיצות שלישיות משלשה צדדים, והרחובות שנכנסים לשכונה הם רק ברוח רביעית. כגון סנהדריה המורחבת, ושכונות הצפון. וזה הכי טוב. ב. יש מקומות שעשו שערם לסגור את הרחוב למשך כל השבת, כגון בשכונת רמות פולין, וההיתר שחל ע"י הוא, מדין שהם משמשים בשעת סגירתם, כמחיצה הסוגרת את הרחוב, וצריך שתהיה סגורה כל השבת. [אבל אינם מועילים מדין הדלתות הנעולות המזכירות בשו"ע סי' שס"ד, משום שהשו"ע כתב שצריכים להינעל כל לילה]. ג. יש שכונות שעשו עומד מרובה בג' מחיצות, דהיינו שיש רחובות מפולשים ברוח ט"ז אמה, אלא שעשו שילוב של צורת הפתח עם עומד מרובה, דהיינו צורת הפתח שממנות בדיוק בזווית של העומד מרובה. וההיתר שלהם הרבה פחות מהפתחות מהקודמים, משום שפתרון זה עושה רק שיש עוד שיטה אחת של המשכנות יעקב, שסובר שבכ"ג בטל דין רה"ר, ורבים חולקים עליו, אלא שהם מצרפים שיטה זו לשיטה שאין שישים ריבוא. משא"כ שני הפתרונות הראשונים, מועילים גם לשו"ע וכל הפוסקים.

דין רשות הרבים ברחובות העיר

מתחת לג' דרגות אלו, יש שכונות רגילות שיש בהם עירוב שכונתי עם רחובות פנימיים, שיש בהם ט"ז אמה, אבל אינם משמשים את רוב העיר, ולכן הם תלויים במחלוקת שבשו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) האם יש רשות הרבים גם במקום שלא עוברים שישים ריבוא, ועל זה כתב המשנ"ב (סי' כ"ג) אין למחות ביד העולם שנהגו להקל, ובעל נפש יחמיר לעצמו כי יש בזה גררא דחוב חטאת. אמנם מובא בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שסבר שבירושלים יש לכל הרחובות חומרא של רחוב בעיר של שישים ריבוא, ואפילו לרחובות הפנימיים (עי' בחכמת הלב עמק החכמה סי' ו' סק"ג), וא"כ גם לשיטות המקילות, לא מועיל לעשות עירוב ברחובות בירושלים, ולפי"א אי אפשר לטלטל בירושלים באף מקום שלא עשו אחד מהפתחות הנוכחים בקטע הקודם. ודעת מרן הגר"נ קרליץ שליט"א שרק ברחובות הראשיים יש את הענין הזה, משום שעומדים לשימוש כל בני העיר, משא"כ ברחובות פנימיים, יש את ההיתר של השיטות שצריך שישים ריבוא.

ויש עוד דרגה של עירוב, שהיא בעייתית מאוד, ואינה יכולה להיות במסגרת של העירובים השכונתיים, והם עירובים שיש בהם את הכבישים הראשיים ביותר, שבהרבה מקומות בירושלים הם מפרדים בין השכונות, כמו כביש גולדה מאיר, הכניסה לעיר, בר אילן, ועוד, שבהם בודאי יש לפחות רוב שיטות שהם רשות הרבים, גם לשיטות שצריך שישים ריבוא, ובהם אי אפשר להסתמך על עירוב של צוה"פ בלבד, וצריך להימנע מלטלטל בעירובים שכוללים את הרחובות האלו. כמובן שהעוסקים בעירובים הכלליים דואגים לעשות בהם את חומי העירוב המקובלים, ומנסים להוסיף עוד צירופי שיטות דחוקות, [כמו שהעמידו למשל בכניסה לעיר מחסומים קשורים בשרשראות, כדי שיחשבו דלתות לרה"ר. וכמובן יש לדון האם הם בכלל נחשבים שער, וגם אם נחשבים שער אינם נעלים בלילה ולא בשבת, רק ראויים להינעל, וגם הראוי הזה הוא רק אילו המשרטה היתה מסכימה, אבל כעת שאינה נותנת לסגור כלל, נחלקו הפוסקים אם נחשבים שראויים להינעל].

לאור האמור יוצא שיש שכונות שהעירוב השכונתי כשר לפי כל שיטות ההלכה, יש מהן שמסתמכים על שיטות שיש להם עיקר בהלכה, ויש שמסתמכים בקושי על שיטות בודדות שאינן עיקר ההלכה. אבל יש עוד מעבר לכך, שכונות שאין בהן עירוב שכונתי, ואינן בתוך העירוב הכללי של הבד"ץ,

צומת גולדה מאיר שיש לה דין רשות הרבים

בעזה"י יתקיים שיעור מקיף בעניני העירובים בזמנינו
בליוי תמונות שנמצאו בעירובים ברחבי הארץ
השיעור יתקיים במוצאי שבת פר' וישלח,
בשעה 9:00, בביהכ"נ מאור שרגא - אלעד

עמוד של צוה"פ צמוד למעקה, מעל קיר נמוך

בהתקנת העירוב בשכונה הנ"ל בירושלים, התעוררה שאלה דומה למקרה הקודם, באחד המעברים שבין הרחוב שבתוך העירוב [המתוכנן]. לרחוב שמחוץ לעירוב, היו צריכים לעשות צורת הפתח קטנה שגם הקנה העליון [המשקוף]

צורת הפתח בגובה ג' טפחים מהקרקע שלפניה

מברזל, כנהוג לעשות במעברים צרים, כדי לחסוך את הבעיות שיש בחומי העירוב, [כגון חוט שוקע במשך הזמן, מתנדנד ברוח ביחס לעמודים שאינם רחבים, תיקון קריעת החוט מידי פעם. לעומת זאת הברזל אינו שוקע, ואינו מתנדנד, ולכן אפשר לעשות עמודים ברוחב 4 ס"מ בלבד (ולפעמים גם פחות מכך, לפי חוכמת המקצוע), כמו"כ בברזל לא מצוי תקלות כמו בחוט, ואין צורך לבדוק אותו כל שבוע אלא מידי פעם].

אמנם האברך האחראי ביקש שיעשו מה שאפשר שלא לתפוס מקום במעבר הצר. האברך הציע שיעמידו את העמוד על הגדר צמוד למעקה. במעבר הזה היה קיר נמוך בגובה 30 ס"מ, ומעליו במרכז הקיר יש מעקה מברזל, ואם יעמידו את העמוד לפני הקיר הוא יצמצם מאוד את המעבר ביחס למעקה, א"כ הוא ביקש שיעמידו את העמוד למעקה שמעל הקיר. אבל כפי שהתבאר לעיל, אי אפשר שהעמוד יעמוד על הקיר, כיון שיוצא שהוא מתחיל בגובה ג' טפחים מעל הקרקע, והוא פסול. מקרה זה מצוי בהרבה מקומות, והיו כמה מקרים שהעובד לא ידע את ההלכה הזו, וחייבר את העמוד מעל הקיר. בשכונה זו שהזמין את מוקד העירוב, הגיע לפני ההתקנה אחד מהבודקים, ועבר על התכנית והעיר שאי אפשר לעשות כך.

האברך ניסה להציע פתרון נוסף שיעמידו את העמוד מחוץ למעבר אחורי הגדר, ושאל האם זה כשר. אמר לו הבודק שגם בענין זה יש הלכה שהעמוד צריך להיות בשטח העירוב, ואם הוא יהיה אחורי הגדר, הוא יהיה פסול. אבל בכל זאת היו צריכים למצוא פתרון, שלא לתפוס את המעבר, לכן אמר הבודק שישברו מעט מהאבן, במקום שבו רוצים להעמיד את העמוד בקצה הגדר, עד שהקיר יהיה רק כ-20 ס"מ ויכולים להעמיד על זה את העמוד, כיון שהוא בתוך ג' טפחים לקרקע. וכך עשו.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי
 קו סידע הכולל מידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים
 ניתן לקבל את הגליון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM